

J. Kotásková – morální vývoj dítěte

Kromě metodologie longitudinálního výzkumu a celoživotního tématu socializace dítěte byl velkým osobním tématem Jarmily Kotáskové (1933–1994) morální vývoj dítěte. Jestliže jako longitudinalistka je vlastně v této oblasti průkopnicí a patří u nás mezi nejlepší, jako odbornice na morální vývoj znamená u nás absolutní špičku, uznávanou rovněž ve světovém měřítku. Je autorkou **metody měření morální zralosti osobnosti** (vydala Psychodiagnostika r. 1983).

Výsledky studií J. Kotáskové v letech 1969–1993 objasňují některé stránky významu sociálního prostředí, v němž vyrůstají české děti. Analýza sociálního učení v průběhu předškolního věku (longitudinální výzkum) poukazuje na význam imitačního učení a modelování, tedy zejména působení matky a otce jako sociálních modelů. Význam jejich postojů a osobnostních charakteristik postupně převažuje nad bezprostředními výchovnými podněty korigujícími chování dítěte.

Vystavení dítěte agresivnímu, antisociálnímu či jinak deviantnímu sociálnímu modelu má zákonitě značně negativní vliv na další utváření sociálních a morálních kvalit jeho osobnosti. Sebelepší systém zákazů, povzbuzování či příkazů nemůže tento vliv vykompenzovat.

Dalším momentem vyplývajícím z výzkumných výsledků Kotáskové je role otců ve výchově, zvláště ve vztahu k morálnímu vývoji dětí. Přes změny rolí obou rodičů v rodině, např. zpomalený nebo potlačený proces identifikace s otcem a mužskou rolí u chlapců nebo i v důsledku změn v těchto rolích („jednorodičovská rodina“), jeví se otec jako velmi významný činitel socializace dětí. Porovnání role matky, otce a učitele přineslo další zajímavé údaje o relativně nízkém statusu učitele oproti rodičům. To se Kotáskové jeví jako rizikový faktor zvláště v případech, kdy rodinné prostředí není optimální.

Puberta

Puberta je obdobím pohlavního a psychického dozrávání. V tomto období se v duševní oblasti zvyšuje aktivita dospívajícího, je patrná duševní rozkolísanost, nevyrovnanost, obje-